

УДК 544.344.015.3

DOI <https://doi.org/10.32782/pcsd-2021-1-6>**Олександр СМІТЮХ**

кандидат хімічних наук, старший лаборант кафедри хімії та технологій, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-1632-5849**Олег МАРЧУК**

кандидат хімічних наук, доцент, доцент кафедри хімії та технологій, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-5618-7156**Бібліографічний опис статті:** Смітюх, О., Марчук, О. (2021). Фазові рівноваги в системі $PbS-Pr_2S_3-Er_2S_3$. *Проблеми хімії та сталого розвитку*, 1, 38–42, doi: <https://doi.org/10.32782/pcsd-2021-1-6>**ФАЗОВІ РІВНОВАГИ В СИСТЕМІ $PbS-Pr_2S_3-Er_2S_3$**

У цій роботі проведений теоретичний аналіз структурних особливостей вихідних фаз квазіпотрійної системи $PbS-Pr_2S_3-Er_2S_3$. Важливо зазначити, що вони характеризуються конгруентним типом плавлення і можуть виступати вихідними компонентами вище зазначеної квазіпотрійної системи. Структура PbS і Er_2S_3 описується октаедричними багатограниками атомів катіонів, а в структурі Pr_2S_3 , за рахунок збільшення радіусу атома Pr в порівнянні з радіусом атома Er , зростає координаційне число до 8. Таким чином, отримується призма з двома додатковими атомами. При переході до тернарних фаз спостерігаємо деякі зміни в координаційному оточенні атомів Pb і Pr . У структурі Er_2PbS_4 координаційне оточення атомів Er залишається октаедричним, але в атомів Pb стає призматичним з одним додатковим атомом. У структурі Pr_2PbS_4 утворюється щільна упаковка атомів і як наслідок формується суміш атомів $\{0.667 La + 0.333 Pb\}$, що займає правильну систему точок 12a. Такий мотив координаційних переходів завершується утворенням тільки тернарних фаз у квазіпотрійній системі $PbS-Pr_2S_3-Er_2S_3$. Окрім того, було отримано більше, ніж 40 зразків і проведено їх рентгенофазовий аналіз. Згідно з його результатами, підтверджено існування тернарних фаз Er_2PbS_4 та Pr_2PbS_4 . Максимальна температура синтезу становила 1323 К. Синтез вихідних зразків системи проводився з використанням твердофазних реакцій у вакуумованих кварцевих ампулах при залишковому тиску 10^{-2} . Наявність нових тернарних фаз не встановлено. Проведені експериментальні дослідження вказують на існування квазібінарних рівноваги $Er_2PbS_4-Pr_2PbS_4$ та досить об'ємної двофазної області $Er_2S_3 + Pr_{2+2/3x}Pb_{1-x}S_4$ ($x = 0 \div 0,54$). За результатами дослідження побудовано ізотермічний переріз квазіпотрійної системи $PbS-Pr_2S_3-Er_2S_3$ за температури 770 К.

Ключові слова: кристалічна структура, координаційне оточення, ізотермічний переріз, квазібінарна рівновага.

Oleksandr SMITIUKH

PhD in Chemistry, Senior Assistant at the Department of Chemistry and Technology, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0003-1632-5849**Oleg MARCHUK**

PhD in Chemistry, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Chemistry and Technology, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0002-5618-7156

To cite this article: Smitiukh, O. & Marchuk, O. (2021). Fazovi rivnovahy v systemi $PbS-Pr_2S_3-Er_2S_3$. [The phase equilibria of the $PbS-Pr_2S_3-Er_2S_3$ system]. *Problems of Chemistry and Sustainable Development*, 1, 38–42, doi: <https://doi.org/10.32782/pcsd-2021-1-6>

THE PHASE EQUILIBRIA OF THE $PbS-Pr_2S_3-Er_2S_3$ SYSTEM

In this work the theoretical analysis of structural features of initial phases of quasi-ternary system $PbS-Pr_2S_3-Er_2S_3$ is carried out. It is important to note that they are characterized by a congruent type of melting and can use as components

of the above pointed quasi-binary system. The crystalline structure of PbS and Er_2S_3 is described by octahedral polyhedra of cations, and in the structure of Pr_2S_3 , due to the increase in the radius of the Pr atom compared to the radius of the Er atom, the coordination number increases to 8. Thus, a prism with two additional atoms is obtained. During the transition to ternary phases, we observe some changes in the coordination numbers of Pb and Pr atoms. In the structure of Er_2PbS_4 , the coordination number of Er atoms remains octahedral, but in Pb atoms it becomes prismatic with one additional atom. In the structure of Pr_2PbS_4 , a dense packing of atoms is formed and as a result a mixture of atoms $\{0.667 La + 0.333 Pb\}$ is formed, which occupies the site 12a. This motif of coordination transitions ends with the formation of only ternary phases in the quasi-ternary system $PbS - Pr_2S_3 - Er_2S_3$. In addition, more than 40 samples were synthesized and their X-ray phase analysis was performed. According to its results, the existence of ternary phases Er_2PbS_4 and Pr_2PbS_4 was confirmed. The maximum synthesis temperature was 1323 K. The synthesis of the initial samples of the system was carried out using solid-phase reactions in vacuum quartz ampoules at a residual pressure of 10^{-2} . The presence of new ternary phases has not been established. Experimental studies point to the existence of quasi-binary equilibria $Er_2PbS_4 - Pr_2PbS_4$ and a sufficiently bulky two-phase region $Er_2S_3 + Pr_{2+2,3x}Pb_{1-x}S_4$ ($x = 0 \div 0.54$). According to the results of the study, an isothermal section of the quasi-ternary system $PbS - Pr_2S_3 - Er_2S_3$ at a temperature of 770 K was constructed.

Key words: crystalline structure, coordinate setting, isothermal section, quasi-binary section.

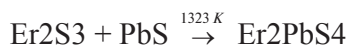
Пошук нових перспективних матеріалів зумовлюється насамперед розвитком технологічного обладнання. Серед великої палітри матеріалів чималу частку складають халькогеніди, які проявляють великий діапазон фізичних характеристик: електронних [1-2], термальних [3], оптичних [4], напівпровідникових [5,6], магнітних [7] і т.д.

Вивчення закономірностей взаємодії компонентів у системі $PbS - Pr_2S_3 - Er_2S_3$ є одним із етапів систематичного дослідження взаємодії халькогенідів рідкісноземельних металів, свинцю та елементів ІІІВ групи Періодичної системи [8].

Вихідні фази мають евтектичний тип плавлення. Їх діаграми стану зображені на рис. 1-2.

Діаграма стану системи $Er - S$ не побудована. З метою більш детального аналізу кристалічної структури наведемо проекції їх елементарних комірок, у яких включено координаційне оточення для катіонів.

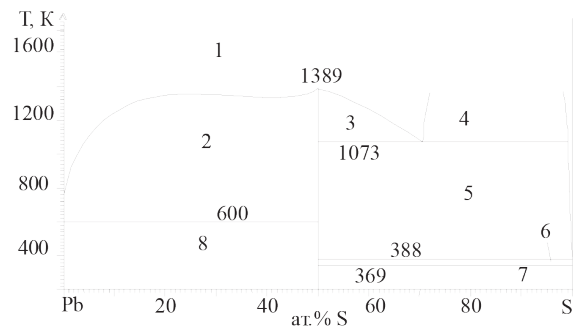
Тернарна фаза Er_2PbS_4 утворюється на перерізі $Er_2S_3 - PbS$. У структурі PbS і Er_2S_3 катіони мають октаедричне оточення з аніонів. Сполука Er_2PbS_4 отримана за рахунок твердофазної хімічної реакції (синтез проводився у вакуумованих кварцевих ампулах до залишкового тиску 10^{-2} Па):

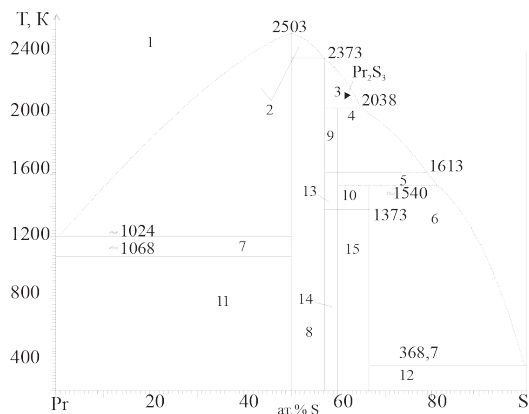
Синтезована фаза має також октаедричне наповнення навколо атомів Er , але атоми Сульфору утворюють призматичне оточення з одним додатковим атомом навколо атомів Pb .

Тернарна фаза Pr_2PbS_4 утворюється на перерізі $Pr_2S_3 - PbS$. Вихідна фаза PbS описується октаедричним наповненням. Це зрозуміло з тих міркувань, що для атомів Pb характерним є координаційне число, що є рівним 6. А от координаційне оточення атомів Празеодиму у структурі сполуки Pr_2S_3 зростає до 8 і опи-

сується тригональною призмою з двома додатковими атомами. Сполука Pr_2PbS_4 отримується в результаті твердофазного синтезу за температури 1323 K:

Рис. 1. Діаграма стану системи: $Pb - S$ [15]: 1 - L, 2 - L + PbS, 3 - L + PbS, 4 - L₁ + L₂, 5 - L + PbS, 6 - PbS + β -S, 7 - PbS + α -S, 8 - Pb + PbS

Рис. 2. Діаграма стану системи $Pr - S$ [16]: 1 - L, 2 - L + PrS, 3 - L + Pr₃S₄, 4 - L + γ -Pr₂S₃, 5 - L + β -Pr₂S₃, 6 - L + PrS₂, 7 - β -Pr + PrS, 8 - PrS + Pr₃S₄, 9 - Pr₃S₄ + γ -Pr₂S₃, 10 - β -Pr₂S₃ + PrS₂, 11 - α -Pr + PrS, 12 - PrS₂ + S, 13 - Pr₃S₄ + β -Pr₂S₃, 14 - Pr₃S₄ + α -Pr₂S₃, 15 - PrS₂ + α -Pr₂S₃.

Структура тернарної фази описується об'ємно-центрованою елементарною коміркою в кубічній сингонії. Окрім того, у позиції 12a локалізована суміш атомів Pb і La {0.667 Pr + 0.333 Pb}. Координаційне число зростає до 9 і описується тригональною призмою з трьома додатковими атомами.

Комплекс проведених експериментальних досліджень дозволив побудувати ізотермічний переріз квазіпотрійної системи $Y_2S_3 - La_2S_3 - PbS$ за температури 770 К.

У квазіпотрійній системі $Er_2S_3 - Pr_2S_3 - PbS$ [17] синтезовано 47 зразків. Результати фазового аналізу представлено на рис. 3.7a, а ізотермічний переріз системи за температури 770 К – на рис. 3.7б. За результатами ідентифікації за температури 770 К встановлено існування бінарної рівноваги $Er_2PbS_4 - Pr_2PbS_4$ (поле 8) та двофазної області $Er_2S_3 + Pr_{2+2/3x}Pb_{1-x}S_4$ ($x = 0 \div 0,54$) (поле 10).

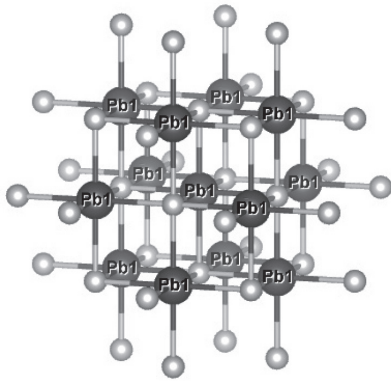

Рис. 3. Елементарна комірка PbS

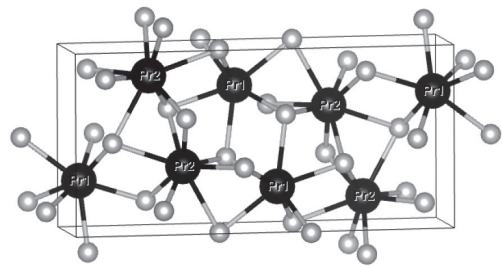

Рис. 5. Елементарна комірка Pr_2S_3

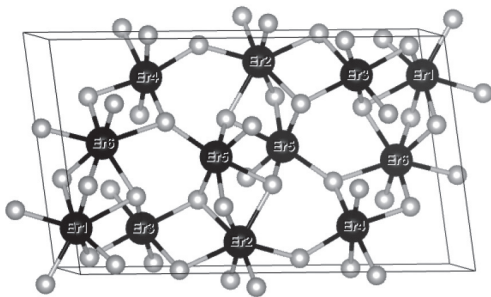

Рис. 4. Елементарна комірка Er_2S_3

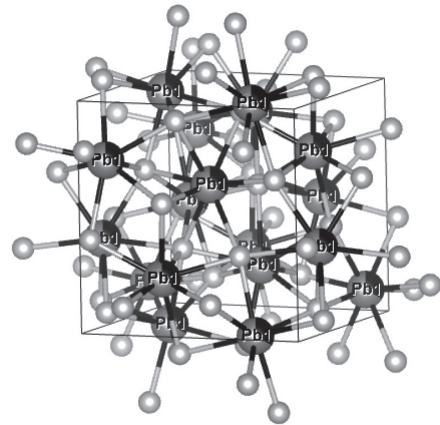

Рис. 6. Елементарна комірка Pr_2PbS_4

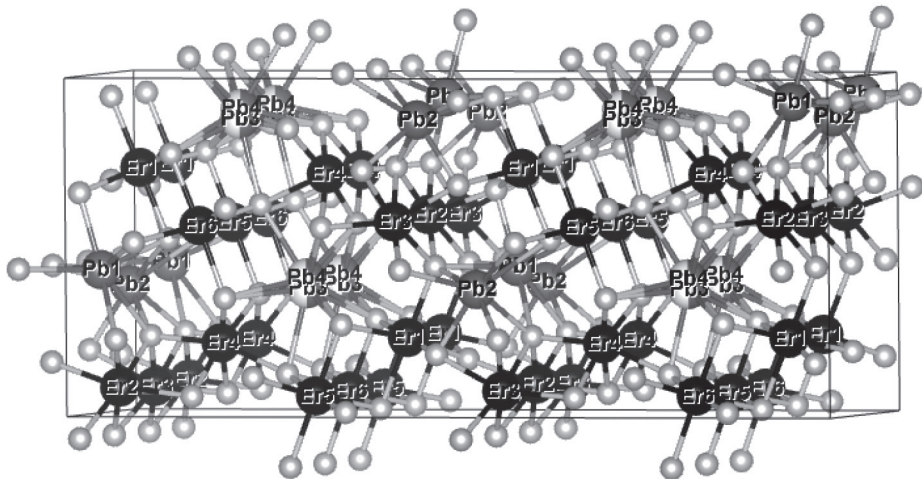
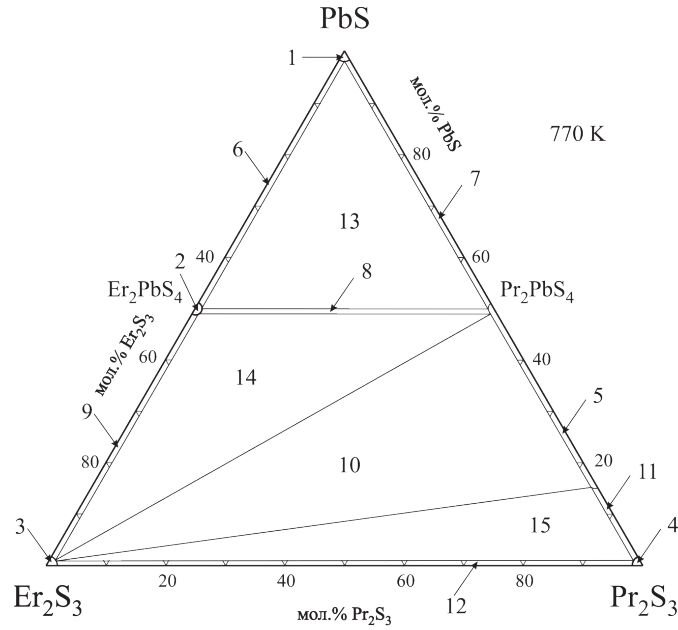

Рис. 7. Елементарна комірка Er_2PbS_4

Рис. 8. Ізотермічний переріз системи $Er_2S_3 - Pr_2S_3 - PbS$ за температури 770 К:
 1 – PbS , 2 – Er_2PbS_4 , 3 – Er_2S_3 , 4 – Pr_2S_3 ,
 5 – $Pr_{2+2/3x}Pb_{1-x}S_4$ ($x = 0 \div 0,78$), 6 – $PbS + Er_2PbS_4$,
 7 – $PbS + Pr_2PbS_4$, 8 – $Er_2PbS_4 + Pr_2PbS_4$, 9 – $Er_2S_3 + Er_2PbS_4$,
 10 – $Er_2S_3 + Pr_{2+2/3x}Pb_{1-x}S_4$ ($x = 0 \div 0,78$),
 11 – $Pr_2S_3 + Pr_{2+2/3x}Pb_{1-x}S_4$ ($x = 0,78$), 12 – $Er_2S_3 + Pr_2S_3$,
 13 – $PbS + Er_2PbS_4 + Pr_2PbS_4$, 14 – $Er_2S_3 + Er_2PbS_4 + Pr_2PbS_4$,
 15 – $Er_2S_3 + Pr_2S_3 + Pr_{2+2/3x}Pb_{1-x}S_4$ ($x = 0,78$)

Таблиця 1

Кристалграфічні характеристики бінарних та тернарних сполук PbS , Pr_2S_3 , Er_2S_3 , Er_2PbS_4 та Pr_2PbS_4

Сполука	ПГ	Періоди комірки, нм			Літ-ра
		<i>a</i>	<i>b</i>	<i>c</i>	
PbS	$Fm\bar{3}m$	5.9297 Å	–	–	[9]
PbS	$Fm\bar{3}m$	5.934 Å	–	–	[10]
Er_2S_3	$P2_1/m$	17.4418 Å	3.9822 Å $\beta = 98,688^\circ$	10.1013 Å	[11]
Pr_2S_3	$Pnma$	7.49 Å	4.10 Å	15.69 Å	[12]
Er_2PbS_4	$Cmc2_1$	7.863 Å	28.525 Å	11.995 Å	[13]
Pr_2PbS_4	$I\bar{4}3d$	8.675 Å	–	–	[14]

ЛІТЕРАТУРА:

1. Kolobov A.V., Tominaga J., Chalcogenides: metastability and phase change phenomena. *Springer Science & Business Media*. 2012. vol. 164.
2. Fu L., Kane C.L., Mele E.J., Topological insulators in three dimensions, *Phys. Rev. Lett.* 2007. V. 98.
3. Tritt T.M. Thermal Conductivity: Theory, Properties, and Applications. *Springer Science & Business Media*. 2005. P. 105-121.
4. Eggleton B.J., Luther-Davies B., Richardson K. Chalcogenide photonics. *Nat. Photon.* 2011. V.5. P. 141-148.
5. Mizuguchi Y., Takano Y. Review of Fe chalcogenides as the simplest Fe-based super-conductor. *J. Phys. Soc. Jpn.* 2010. V. 79.

6. Si Q., Yu R., Abrahams E. High-temperature superconductivity in iron pnictides and chalcogenides. *Nat. Rev. Mater.* 2016. V. 1.
7. Spaldin N.A. *Magnetic Materials: Fundamentals and Applications*. Cambridge University Press. 2010. Second edition.
8. Марчук О.В., Гулай Л.Д. Фазові рівноваги у системах $\text{La}_2\text{X}_3 - \text{PbX} - \text{SiX}_2$ (X – S, Se) за температури 770 К. *Наук. вісн. ВНУ, серія "Хімічні науки"*. 2012. № 17(242). С. 93-97.
9. Noda Y. Masumoto K., Ohba S. Temperature Dependence of Atomic Thermal Parameters of Lead Chalcogenides, PbS, PbSe and PbTe. *Acta Cryst.* 1987. V. 43. P. 1443-1445
10. Skums V.F., Pink R.L., Allasov M.R. Solid solutions of the PbSe – PbS system at high pressures. *Inorg. Materials (USSR)*. 1991. V. 27. P. 1336-1340
11. Schleid T., Lissner F. Einkristalle von A-Nd₂S₃, U-Ho₂S₃, D-Er₂S₃ und E-Lu₂S₃ durch Oxidation reduzierter Chloride der Lanthanide mit Schwefel. *Z. Anorg. Allg. Chem.* 1992. V. 615. P. 19–26
12. Schleid T., Lissner F. A-Pr₂S₃, D-Ho₂S₃ und E-Yb₂S₃: Synthese und Einkristalluntersuchungen. *Z. Anorg. Allg. Chem.* 1968. V. 7. P. 2282–2288
13. Gulay L.D., Daszkiewicz M., Shemet V.Ya., Olekseyuk I.D. Crystal structure of the R₆Pb₂Se₁₁ (R = Y, Dy and Ho) compounds. *J. Alloys Compd.* 2005. V. 403. P. 206-210
14. Marchuk O.V., Gulay L.D., Shemet V.Ya., Olekseyuk I. D. Investigation of the Pr₂Se₃ – Cu₂Se – PbSe and Pr₂Se₃ – Ag₂Se – PbSe systems. *J. Alloys Compd.* 2006. V. 416. P. 106-109
15. Sharma R.C., Lin J.C., Chang Y.A. Metall. Trans. Data Base of Diagrams. *Inst. of Chem. Materials Problems*. 1999. V. 237. P. 1987
16. Okamoto H. Pr – S (Praseodymium – Sulfur). *J. Phase Equilib.* 1991. V. 12, № 5. P. 618-619.
17. Смітюх О.В., Марчук О.В., Олексеюк І.Д., Гулай Л.Д. Фазові рівноваги в системі PbS – Er₂S₃ – Pr₂S₃ за температури 770 К. Матеріали XIV всеукраїнської конференції молодих вчених та студентів з актуальних питань сучасної хімії. Дніпропетровськ: 24-26 травня 2016 р., Маторина К.В. Дніпропетровськ: ЛІРА, 2016. С. 90.

REFERENCES:

1. Kolobov, A.V., Tominaga, J. (2012). Chalcogenides: metastability and phase change phenomena. *Springer Science & Business Media*. vol. 164 [in English].
2. Fu, L., Kane, C.L., Mele, E.J. (2007). Topological insulators in three dimensions, *Phys. Rev. Lett.* V. 98 [in English].
3. Tritt, T.M. (2005). Thermal Conductivity: Theory, Properties, and Applications. *Springer Science & Business Media*, 105-121 [in English].
4. Eggleton, B.J., Luther-Davies, B., Richardson, K. (2011). Chalcogenide photonics. *Nat. Photon*, 5, 141-148 [in English].
5. Mizuguchi, Y., Takano, Y. (2010). Review of Fe chalcogenides as the simplest Fe-based super-conductor. *J. Phys. Soc. Jpn*, 79 [in English].
6. Si, Q., Yu, R., Abrahams, E. (2016). High-temperature superconductivity in iron pnictides and chalcogenides. *Nat. Rev. Mater*, 1 [in English].
7. Spaldin, N.A. (2010). *Magnetic Materials: Fundamentals and Applications*. Cambridge University Press. Second edition [in English].
8. Marchuk, O.V., Hulai, L.D. (2012). Fazovi rivnovahy u systemakh $\text{La}_2\text{X}_3 - \text{PbX} - \text{SiX}_2$ (X – S, Se) za temperatury 770 K. *Nauk. visn. VNU, seriia "Khimichni nauky"*. 17(242). 93–97 [In Ukrainian].
9. Noda, Y. Masumoto, K., Ohba, S. (1987) Temperature Dependence of Atomic Thermal Parameters of Lead Chalcogenides, PbS, PbSe and PbTe. *Acta Cryst.* 43. 1443-1445 [in English].
10. Skums, V.F., Pink, R.L., Allasov, M.R. (1991). Solid solutions of the PbSe – PbS system at high pressures. *Inorg. Materials (USSR)*. 27. 1336-1340 [in English].
11. Schleid, T., Lissner, F. (1992) Einkristalle von A-Nd₂S₃, U-Ho₂S₃, D-Er₂S₃ und E-Lu₂S₃ durch Oxidation reduzierter Chloride der Lanthanide mit Schwefel. *Z. Anorg. Allg. Chem.*, 615, 19-26 [in English].
12. Schleid, T., Lissner, F. (1968). A-Pr₂S₃, D-Ho₂S₃ und E-Yb₂S₃: Synthese und Einkristalluntersuchungen. *Z. Anorg. Allg. Chem.*, 7, 2282-2288 [in English].
13. Gulay, L.D., Daszkiewicz, M., Shemet, V.Ya., Olekseyuk, I.D. (2005). Crystal structure of the R₆Pb₂Se₁₁ (R = Y, Dy and Ho) compounds. *J. Alloys Compd.*, 403, 206-210 [in English].
14. Marchuk, O.V., Gulay, L.D., Shemet, V.Ya., Olekseyuk, I.D. (2006). Investigation of the Pr₂Se₃ – Cu₂Se – PbSe and Pr₂Se₃ – Ag₂Se – PbSe systems. *J. Alloys Compd.*, 416, 106-109 [in English].
15. Sharma, R.C., Lin, J.C., Chang, Y.A. (1999). Metall. Trans. Data Base of Diagrams. *Inst. of Chem. Materials Problems*, 237, 1987 [in English].
16. Okamoto H. (1991). Pr – S (Praseodymium – Sulfur). *J. Phase Equilib.* V. 12, 5. 618-619 [in English].
17. Smiutiukh, O.V., Marchuk, O.V., Olekseyuk, I.D., Hulai, L.D. (2016) *Fazovi rivnovahy v systemi PbS – Er₂S₃ – Pr₂S₃ za temperatury 770 K. Materialy XIV vseukrainskoi konferentsii molodykh vchenykh ta studentiv z aktualnykh pytan sushasnoi khimii. Dnipropetrovsk: 24-26 travnia [Phase equilibria in the system PbS - Er₂S₃ - Pr₂S₃ at a temperature of 770 K. Proceedings of the XIV All-Ukrainian Conference of Young Scientists and Students on topical issues of modern chemistry. Dnipropetrovsk: May 24-26], Matoryna K. V. D.: LIRA, 2016. S. 90. [in Ukrainian].*